

ПОЛТАВСЬКИЙ ПЕРІОД ЖИТТЯ І ТВОРЧОСТІ Г. Г. ВАЩЕНКА

Григорій Григорович Ващенко – талановитий педагог і психолог, творець української національної освітньої системи, автор ґрунтовних праць з педагогіки, психології та соціології. Життєвий шлях та творчість педагога тісно пов'язані з Полтавщиною.

Народився майбутній педагог 23 квітня 1878 р. в с. Богданівці на Полтавщині в сім'ї дрібномаєтного дворянина-козака. В автобіографії вчений наголошував на значному впливі батьків на своє формування: мати хотіла бачити сина священиком, а батько прищепив йому “любов до рідної землі, почуття наполегливості й сумлінності в роботі”.

З 10 років почав навчатися: спочатку в Роменському духовному училищі, а згодом у Полтавській духовній семінарії, яку закінчив у 1898 р. Один рік учителював на Прилуччині. 4 роки – з 1899 по 1903 рр. – здобував освіту в Московській богословській академії, де вів активне громадське життя, популяризував творчість Тараса Шевченка, був одним із активних учасників шевченківських свят, гартував своє письменницьке перо. В академії він одержав ґрунтовну гуманітарну підготовку і став кандидатом теології. Будучи студентом третього курсу, під впливом книжки академіка Ольденбурга “Будда” написав поему “Сідхарта”, а в скорому часі оповідання “Німія”, яке було надруковане в 1907 р. в збірнику творів “Пісня в кайданах” [3, с. 12].

Подальший його творчий шлях пов'язаний здебільшого з педагогікою. Спочатку він працює в Полтавській єпархіальній жіночій школі, а на початку 1904 р. був звідти переведений до м. Кутаїсі. Сам факт переводу можна пояснити демократичними поглядами і відданістю українській національній визвольній ідеї Г. Ващенко. У 1905 р., повернувшись до Полтави, він продовжує педагогічну діяльність: працює у комерційній, єпархіальній школі і одночасно в учительській семінарії, де викладає російську мову. Триває і громадська діяльність Г. Ващенко, яка нероздільно пов'язана з публіцистикою. Він разом з двома колегами збирає матеріали про придушення селянських повстань у селі Сорочинці Миргородського повіту та селі Бердянка на Костянтиноградщині. Ці матеріали публікує в губернській газеті “Полтавщина”. Вони носять дійовий характер. З їх допомогою Ващенко боровся з неправдою, беззаконням, захищав права людей, неправого суду, переслідувань на національному ґрунті, що привело до його арешту і заслання [4, с. 24].

У жовтні 1917 р. Григорія Ващенко було запрошено на посаду викладача педагогіки, психології та логіки до Полтавського вчительського інституту й одночасно призначено директором

учительської семінарії. У цей час він продовжує чітко реалізувати українську національну лінію, займається літературною творчістю: у 1907 р. з'явилася збірка "Пісня в кайданах", у 1910 р. в Петербурзі опубліковано п'єсу "Сліпий", у 1912 р. – збірку "До ґрунту", куди ввійшли повість "Сміх природи" (І ч.), оповідання "Самотній" та "Феєрія".

З 1912 р. по 1928 р. Григорій Ващенко повністю займається педагогічною творчістю. Лише 1928 р. у журналі "Наше слово" друкується друга частина збірки "До ґрунту" і друга частина повісті "Сміх природи". Педагогічна діяльність захоплює Григорія Григоровича все більше й більше. За часів Української Народної Республіки, коли Генеральним секретарем (міністром) освіти був Іван Стешенко, у Полтаві відкрито Український історико-філологічний факультет (філіал Харківського університету), а згодом – Український народний університет. Г. Ващенко стає доцентом цього вищого навчального закладу.

Існування університету припинила денікінська окупація. У серпні 1919 р. педагога як "мазепинця" заарештували денікінці. Він уник смерті завдяки директорові комерційної школи В. Александріву та гуманістичному письменнику В. Короленку. У грудні 1919 р. прийшли "червоні" й закрили Полтавську вчительську семінарію. Григорій Григорович знову опинився за ґратами, але його врятувало те, що сидів у в'язниці при денікінцях [1, с. 428–430].

Згодом учений переїздить до селища Білики Кобеляцького району, де намагається відродити вчительську семінарію, перетворену в установу з перепідготовки педагогічних кадрів. Він створив нову, як тепер назвали б, "авторську" школу, розробляв навчальні плани і програми, здійснював цікаву навчальну й наукову роботу з експериментальної педагогіки та психології, впроваджував "методику Монтессорі". Фахову діяльність Григорій Григорович поєднував з активною громадською роботою. Він створив і очолив у Біликах товариство "Просвіта" організував народний театр і хор, яким сам керував. У ньому брало участь понад 80 осіб. За його ініціативи слухачі педкурсів ставили для селян українські вистави, влаштовували хорові концерти. Сам педагог вважає перебування в Біликах найактивнішим періодом свого творчого життя. Попри великий успіх школи на виставці педагогічних навчальних закладів, влітку 1923 р. педагог став жертвою політичних цькувань і змушений був залишити селище Білики.

У 1924 р. Григорій Григорович Ващенко стає штатним викладачем Полтавського інституту народної освіти, у 1925 р. – керівником кабінету соціального виховання при ІНО, а згодом – професором ІНО (з 1928 р. – інституту соціального виховання), завідувачем кафедри педології. У 1926 – 1927 н. р. професор Г. Ващенко викладав курси "Педологія", "Дидактика", "Рефлексологія" та "Педагогіка колективу". У 1929 р. він написав і видав монографію "Загальні методи навчання" (Харків, 1929) – перший підручник з дидактики вищої педагогічної школи. У 1931 р.

Г. Ващенко призначено керівником утвореної за його безпосередньою участю аспірантури. Серед тодішнього викладацького складу він був одним із найбільш творчих і результативних учених [1, с. 435].

Під час роботи в Полтавському ІНО проф. Григорій Ващенко разом із студентами проводив велику дослідницьку роботу. За її наслідками надрукував монографію “Загальні методи навчання”, статті “Методи об’єктивного обслідування техніки читання”, “Наслідки математичного тесту над дітьми полтавських шкіл”, “Психологічні профілі студентів ПІНО за колективним тестом Россолімо”, “Наслідки математичних тестів, проведених у школах Полтавської округи”, “Розвиток Полтавського ІНО як педагогічної школи”.

Глибоко займався вивченням і узагальненням передового педагогічного досвіду навчально-виховних закладів Полтавщини. Відомо, що він поширював досвід колонії ім. О. М. Горького (с. Ковалівка), Білицького дитячого будинку, 2-го Дитячого містечка, колонії ім. В. Г. Короленка та інших дитячих закладів, позитивно характеризував педагогічну діяльність Христини Алчевської, Бориса Ольшанського, Антона Макаренка [1, с. 437–440].

Кафедри педагогіки і педології в червні 1931 р. об’єднали в одну, яку очолив Григорій Ващенко. У 1933 р. його різко розкритикували на зборах колективу інституту, а книгу “Загальні методи навчання” заборонили й вилучили з ужитку. У січні 1934 р. вченого позбавили роботи.

У 1940 р. він повертається до Полтавського педагогічного інституту на посаду керівника кафедри педагогіки і аспірантської групи. У цей період плідно трудиться над завершенням докторської дисертації “Мова дітей переддошкільного і дошкільного віку як засіб спілкування”, досліджує розвиток і формування мовлення й мислення дітей дошкільного віку, про що свідчить план наукової роботи Полтавського педагогічного інституту на 1940-1941 рр.

У 1943 р. він виїжджає з Полтави до Києва, а згодом і до Мюнхена. Так закінчується Полтавський період життя і творчості Г. Г. Ващенко.

Дослідники припускають, що більшість його повоєнних праць була окреслена ще на Полтавщині. У цих працях педагог прагнув охопити найсуттєвіші складники морального виховання українців, досліджуючи його з позицій християнської етики та націонал-патріотичного світогляду. Глибока релігійність, закладена в дитинстві і підкріплена духовною освітою, знайшла свій могутній прояв у його педагогічному кредо [2, с. 110].

Григорій Григорович Ващенко широко відомий у діаспорі, але малознаний на Батьківщині. Був він людиною нелегкої долі, але ніколи не зраджував ні вірі в Бога, ні Україні, ні тій справі, якій присвятив життя. Тихо, але дбайливо засівав свою ниву і залишив нам свої праці для роздумів і свою віру в щасливе майбутнє нашого народу. Його

творчість є сьогодні для нас чинником порятунку, як чиста криниця для втомленого мандрівника.

Список використаної літератури

1. *Бойко А. М.* Персоналії в історії національної педагогіки. 22 видатних українських педагоги: Підручник / А. М. Бойко, В. Д. Бардінова та ін. Під заг. ред. А. М. Бойко. – К. : ВД “Професіонал”. – 2004. – С. 426–460.
2. *Бойко А. М.* “...Служба Богові і Батьківщині” (Г. Г. Ващенко: альтернатива поглядів і оцінок): Науково-методичний посібник / А. М. Бойко. – К. : ІЗМН. – 2001. – 425 с.
3. *Ващенко Г. Г.* Моя автобіографія / Г. Г. Ващенко // Освіта. – 1996. – №63-64. – С. 12.
4. *Глазова О.* Педагог Григорій Ващенко / О. Глазова, Т. Косян // Дивослово. – 1997. – №10. – С. 24–25.